

Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny

Prof. Richard Overy

V júni 2020 napísal ruský prezident Vladimir Putin do amerického časopisu *The National Interest* dlhý článok o „skutočných ponaučeniach zo 75. výročia druhej svetovej vojny“. V článku sa okrem iného snažil poukázať na to, že západní historici a novinári pravidelne odmietajú rozhodujúcu úlohu Červenej armády pri porážke Hitlera a vinu za pakt s Hitlerom, ktorý viedol k rozdeleniu Poľska, pripisujú Sovietskemu zväzu. Putin tvrdí, že za vypuknutie vojny v roku 1939 môže Poľsko, a obviňuje Britániu a Francúzsko z „mníchovskej zrady“ Čechov a neskoršieho opustenia Poľska, ktorému by sa zabránilo spoluprácou so Sovietskym zväzom. V nasledujúcom texte sú tieto tvrdenia podrobené skúmaniu, aby sa ukázalo, že v mnohých ohľadoch nie sú „skutočným poučením“, ale skreslením reality.

„Dôležitosť európskeho historického povedomia“

Rozhodnutie prezidenta Vladimira Putina uverejniť v júni 2020 rozsiahly článok v americkom konzervatívnom časopise *The National Interest* bolo podnietené uznesením o „dôležitosti európskeho historického povedomia pre budúcnosť Európy“, ktoré 19. septembra 2019 schválil Európsky parlament. Toto uznesenie bolo reakciou na tvrdenie Ruska z augusta 2019, že Poľsko, pobaltské štáty a západní spojenci boli iniciátormi vojny v septembri 1939. V uznesení boli tieto tvrdenia odmietnuté a namiesto toho sa uvádza, že nemecko-sovietsky pakt (alebo [pakt Molotov-Ribbentrop](#), pomenovaný podľa dvoch ministrov zahraničných vecí) podpísaný 23. augusta 1939 „pripravil pôdu na vypuknutie [druhej svetovej vojny](#)“. Pakt, ako je ďalej v uznesení uvedené, „rozdělil Európu na dve zóny vplyvu“, pričom v oboch mali dominovať totalitné diktatúry. Putin toto tvrdenie oprávnene spochybnil, pretože pakt takmer nič nezmenil na predchádzajúcom rozhodnutí britskej a francúzskej vlády vyhlásiť vojnu, ak Nemecko napadne Poľsko.

Nesprávne bolo aj tvrdenie, že Európa bola rozdelená na dve zóny vplyvu. V tajných protokoloch paktu sa dohodlo len rozdelenie časti východnej Európy a Škandinávie do zón vplyvu, nie celej Európy. Tvrdiť však, že za vojnu nesie vinu výlučne Poľsko a jeho neverní spojenci, Veľká Británia a Francúzsko, znamená postaviť historickú realitu na hlavu.

Joachim von Ribbentrop podpisuje pakt o neútočení. Za ním stoja Vjačeslav Molotov (vľavo) a Josif Stalin (vpravo).

Moskva 23. augusta 1939

Hi-story
lessons.
fot. EastNews

Kto vyvolal vojnu?

Je pozoruhodné, ako málo sa Nemecko objavuje v Putinovej analýze príčin vojny v roku 1939. Odpoveď na otázku, kto vyvolal vojnu, je však jednoznačná: Vodca nemeckých národných socialistov Adolf Hitler. Bez jeho rozhodnutia z apríla 1939 zaútočiť na poľský štát a zničiť ho koncom leta by k vojne nedošlo. Až do nemeckej invázie 1. septembra 1939 si Hitler myslel, že proti Poliakom môže viesť skôr lokálnu vojnu, než európsku.

Pakt so Sovietskym zväzom mal zabezpečiť, aby Británia a Francúzsko nezasiahli, ale Hitler sa prepočítal. Následná invázia spustila záruky, ktoré si oba štáty dali, a 3. septembra sa nemecko-poľská vojna zmenila na európsku vojnu. **Vinu za vojnu nenesie poľské vedenie, ale Hitler a jeho ozbrojené sily.**

Odpoveď je, samozrejme, komplikovanejšia ako len Hitler, ale Putin tvrdí, že k vojne by vôbec nedošlo, keby sa Poľsko, Británia a Francúzsko dohodli so Sovietskym zväzom na kolektívnom vojenskom pakte, ktorý by odradil Nemecko od agresie. Tento argument je dobre známy, ale málo zohľadňuje historickú realitu. Vojenský pakt so Sovietskym zväzom nebol takým jednoduchým riešením. Sovietsky zväz bol revolučný komunistický štát, nepriateľský voči západnému kapitalizmu, ktorý sa chcel pomstiť za porážku od Poľska v roku 1920. Vpustiť Červenú armádu na poľské územie bolo pre Poľsko veľké riziko, ktoré poľská vláda nebola ochotná podstúpiť. V konečnom dôsledku mali Poliaci pravdu: keď sa naskytla príležitosť, Stalin napadol východné Poľsko a začlenil bývalý ruský región do sovietskeho štátu. Británia a Francúzsko mali v roku 1939 tiež dôvod nedôverovať sovietskej dobrej viere, pretože oba štáty boli antikomunisticky naladené a obávali sa sovietskych ambícií vo východnej Európe a ambícií namierených proti ich impériám. Sovietsky zväz mohol vystupovať ako „čestný sprostredkovateľ“, ktorého ochota dohodnúť sa na vojenskom spojení bola nepochopená, ale Stalin nemal chuť čeliť vojne proti Nemecku v roku 1939, ktorú by spojenectvo mohlo vyvolať. Uprednostňoval dohodu s Hitlerom, pretože tá by zabezpečila, že Sovietskemu zväzu nebude hroziť zatahnutie do vojny medzi „kapitalistickými“ mocnosťami, a rokovania s Nemeckom prebiehali už počas vojenských rozhovorov.

Nemecko-sovietsky pakt

Putin veľa argumentuje tým, že Sovietsky zväz nemal inú možnosť ako podpísať nemecko-sovietsky pakt, keď sa Británia a Francúzsko nedohodli na kolektívnej vojenskej aliancii proti Nemecku. Sovietskymi motívmi bolo dosiahnuť bezpečnosť pred nemeckou hrozbou a vyhnúť sa účasti vo vojne, čo sa aj stalo.

Hoci Putin uznáva, že „tajné protokoly“, ktoré dávali obom stranám dohodnuté oblasti vo východnej Európe a boli v decembri 1989 odsúdené Najvyšším sovietom ako „akt osobnej moci“ zo strany Stalina, boli neoddeliteľnou súčasťou dohody uzavretej medzi oboma diktatúrami. Kľúčovým faktorom bola dohoda o rozdelení Poľska po kapitulácii poľských vojsk a pohltení tých častí východného Poľska, ktoré boli predtým súčasťou Ukrajiny a Bieloruska. Putin tvrdí, že Červená armáda vstúpila na poľské územie len ako obranné opatrenie, keď už bolo jasné, že Británia a Francúzsko neprídu Poľsku na pomoc vojenskými operáciami na západnom fronte. Je však zrejmé, že Stalin nariadil operáciu až vtedy, keď videl, že Nemecko rýchlo zvíťazí. Bol šťastný, že mohol takmer bez námahy získať späť „stratené“ ruské územia.

Mapa pripojená k paktu Molotov-Ribbentrop, ktorá rozdeľuje Poľsko na nemeckú a sovietsku okupačnú zónu (28. septembra 1939). Podpísali ju Josif Stalin a Joachim von Ribbentrop. Obsahuje aj opravy hraníc, ktoré osobne vykonal samotný Stalin.

Mapa z nemecko-sovietskej zmluvy o priateľstve, spolupráci a demarkačnej línií, 28. 9. 1939 [prístup 12. marca 2021]. Dostupné na Wikipédii, slobodnej encyklopédii: https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Mapa_2_paktu_Molotov-Ribbentrop-Mo%C5%82otow.gif

Tajné protokoly tiež umožnili Sovietskemu zväzu zasahovať do suverenity pobaltských štátov. Putinovo tvrdenie, že išlo o súčasť „obraných cieľov“ Sovietskeho zväzu, nie je ospravedlňením pre akt otvorenej územnej expanzie; jeho tvrdenie, že vlády pobaltských štátov súhlasili na „zmluvnom základe“, je nezmysel. Pobaltské štáty nemali inú možnosť ako akceptovať sovietsku prítomnosť a v júni 1940 aj priamu anexiu. Proti vôli veľkej väčšiny obyvateľstva sa ocitli v komunistickej diktatúre.

Putin zamlčuje, čo tieto anexie v Poľsku, pobaltských štátoch a v júni 1940 v rumunských provinciách Moldavsko a Severná Bukovina v skutočnosti znamenali pre ľudí, ktorí sa museli stať občanmi sovietskej diktatúry. Sovietska vláda bola extrémne krutá a nepochybne porušovala existujúce predstavy o ľudských právach.

Z Poľska bolo na Sibír deportovaných viac ako 300 000 Poliakov, z pobaltských štátov viac ako 50 000. Poľskí nacionalisti, intelektuáli, kňazi a podnikatelia boli zhromaždení a zavraždení alebo poslaní do gulagu. V Katynskom lese sovietske bezpečnostné zložky v roku 1940 zavraždili tisíce poľských dôstojníkov; neskôr, keď bolo Poľsko v rokoch 1944 a 1945 znovu obsadené, nacionalistická Poľská domobrana bola potlačená a jej vodcovia poslaní na Sibír alebo zabití. **Sovietska vláda znamenala likvidáciu národných nárokov okupovaného obyvateľstva.** Západní spojenci počas vojny súhlasili s tým, že Sovietsky zväz si môže ponechať územia, ktoré zabral v rokoch 1939 – 1940, len preto, že neexistoval spôsob, ako zabrániť druhej sovietskej okupácii. Zničením nezávislosti a územnej celistvosti týchto krajín v roku 1945 sa žiadna zo strán veľmi nepreslávila.

Jedno z najpozoruhodnejších Putinových tvrdení, ktorým ospravedľňuje sovietsku okupáciu východného Poľska, sa týka židovského obyvateľstva v pohraničných oblastiach, ktoré sovietska expanzia „zachránila“ pred vyhladením. Je dôležité pripomenúť, že skutočné zaobchádzanie so židovským obyvateľstvom v oblastiach okupovaných Sovietskym zväzom nebolo vôbec mierne. Rabíni boli zhromaždení a odvezení do gulagu, synagógy boli zatvorené a premenené na sklady, sobota už nemohla byť posvätná, medzi deportovanými bola približne pätina židov, čo je odhadom 70 000 ľudí. Židovský kultúrny a hospodársky život bol za sovietskej okupácie takmer zničený, rovnako ako v celom Sovietskom zväze. Prenasledovanie židovských komunit sovietskymi orgánmi sa od nemeckého líšilo len tým, že nemalo za cieľ genocídu.

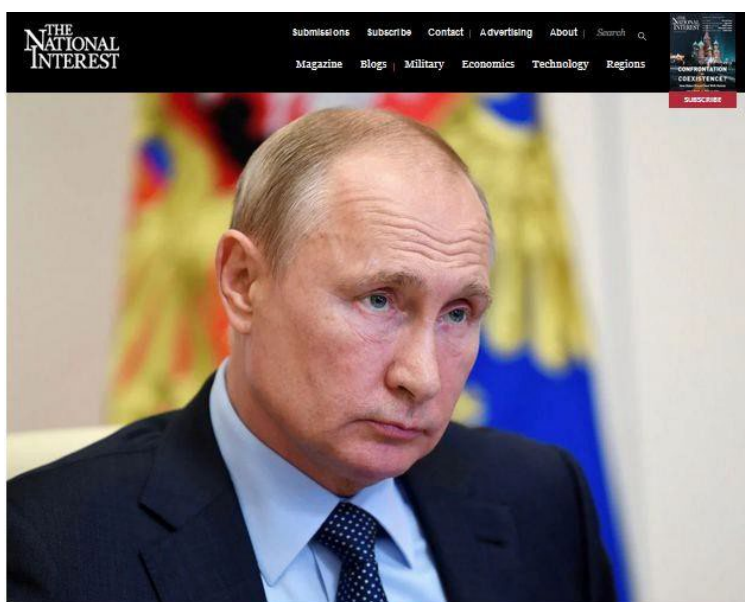
Prezident Putin sa tiež málo zmieňuje o sovietskej agresívnej vojne proti Fínsku. Sovietska politika mala Leningradu poskytnúť väčšiu strategickú bezpečnosť tým, že prinúti Fínsko odstúpiť územie a základne. Keď fínska vláda odmietla, Stalin nariadil inváziu. Nebyť úspechu Fínska v počiatočných fázach vojny proti neschopne vedenej Červenej armáde, Stalin by stiahol Fínsko medzi sovietske satelity a nakoniec by z neho, podobne ako z pobaltských štátov, urobil súčasť Sovietskeho zväzu.

Pravdou je, že Stalin z paktu veľa získal, pretože rozšíril hranice Sovietskeho zväzu, zlepšil sovietsku strategickú pozíciu vo východnej Európe a navyše uzavrel s Nemcami užitočnú obchodnú dohodu.

Putin tvrdí, že Stalin sa odmietol nechať zatahnuť do akejkoľvek ďalšej dohody s Nemeckom, a ako dôkaz uvádza Molotovovu návštevu Nemecka v novembri 1940. Zabúda však, že neúspech rokovaní bol dôsledkom ďalších sovietskych požiadaviek na ústupky na Balkáne a v Tureckých úžinách, ktoré Hitler odmietol. Ak by Stalinovi boli tieto nové kroky do východnej Európy umožnené, potom by pohodlne prijal ďalšiu dohodu s Hitlerom. Stalin bol realista.

Spolupráca s fašistickým Nemeckom bola výhodná, pretože posilnila pozíciu Sovietskeho zväzu vo východnej Európe na úkor jeho susedov.

Vladimir Putin, Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny, 18. 6. 2020 [prístup 20. apríla 2021]. Dostupné na stránke The National Interest: <https://nationalinterest.org/feature/vladimir-putin-real-lessons-75th-anniversary-world-war-ii-162982>

Článok s názvom „Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny“ od Vladimira Putina, uverejnený na webovej stránke amerického časopisu *The National Interest*.

June 18, 2020 Topic: Security Region: Europe Tags: Russia, USSR, Soviet Union, World War II, History

Vladimir Putin: The Real Lessons of the 75th Anniversary of World War II

The Russian president offers a comprehensive assessment of the legacy of World War II, arguing that "Today, European politicians, and Polish leaders in particular, wish to sweep the Munich Betrayal under the carpet. The Munich Betrayal showed to the Soviet Union that the Western countries would deal with security issues without taking its interests into account."

by Vladimir Putin

Odkaz sovietskeho vojnového úsilia

Nakoniec sovietsku stratégiu zničila nemecká invázia 22. júna 1941. Putin je na bezpečnejšej pôde, keď sa sťažuje, že západní historici a vlády jasne neuznali zásadnú úlohu, ktorú zohrali sovietske ozbrojené sily pri porážke hitlerovského Nemecka a „záchrane celého sveta“. V posledných dvadsiatich rokoch sa táto situácia určite zmenila v prospech väčšieho uznania sovietskeho vojnového úsilia vďaka početným historickým prácam o nemecko-sovietskej vojne. Na Západe však stále existuje argument, že americká ekonomická sila a spojenecká letecká a námorná sila boli skutočnými dôvodmi víťazstva Spojencov, pričom tento argument neakceptuje skutočnosť, že väčšina nemeckého vojnového úsilia bola venovaná východnému frontu.

Je nepochybné, že sovietsky ľud a ozbrojené sily, ktoré v porovnaní so západnými spojencami priniesli obrovské obete, vytvorili zbrane, armádu a letectvo potrebné na porážku nemeckých vojsk a nakoniec aj na dobytie Berlína. **Sovietske vojnové úsilie bolo výnimočné a bolo vykúpené veľkými ľudskými obeťami.** To však nemá veľa spoločného s argumentáciou o vypuknutí vojny alebo o rokoch nemecko-sovietskeho paktu. Aj v tomto prípade nesie plnú vinu Adolf Hitler a jeho plány na vybudovanie rozsiahleho imperiálneho územia vo východnej a v strednej Európe.

Sovietske víťazstvo pomohlo položiť základy stabilnejšieho povojnového usporiadania a ukončiť stáročia budovania európskeho impéria. Východná Európa však za to zaplatila tým, že zostala pod nadvládou komunistickej diktatúry, a národy, ktoré boli začlenené do Sovietskeho zväzu, čakalo ďalších 45 rokov totality. Nemecko-sovietska zmluva „nevydláždila cestu“ k vypuknutiu vojny, ale zanechala milióny Európanov uväznených medzi dvoma diktatúrami. To je zmysel uznesenia o „dôležitosti európskeho historického povedomia“, ktoré schválil Európsky parlament.

Preklad: Ústav pamäti národa (ÚPN)